

ციხეში პატიმრობასთან დაკავშირებული კომიტეტის სტანდარტების განვითარება

*ამონაწერი მე-11 საერთო ანგარიშიდან,
გამოქვეყნდა 2001 წელს*

თანამშრომელთა და პატიმართა ურთიერთობები

26. ჰუმანური სასჯელაღსრულების სისტემის ქვაკუთხედი ყოველთვის იქნება სათანადოდ დაკომპლექტებული და გაწვრთნილი კოლექტივი, რომელმაც იცის, როგორ დაიკავოს შესაბამისი პოზიცია პატიმრებთან თავიანთ ურთიერთობებში, რომელიც თავის სამუშაოს უწყურებს, როგორც ერთგვარ გამოწვევას და არა რუტინას. პატიმრებთან პოზიტიური ურთიერთობების დამყარება უნდა ჩაითვალოს ამ გამოწვევის საკვანძო ელემენტად.

სამწუხაროდ, CPT ხშირად აღმოაჩენს, რომ სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომლებსა და პატიმართა შორის ურთიერთობა ფორმალური და დისტანციურია – თანამშრომლები არჩევენ პატიმრებთან მბრძანებლურ დამოკიდებულებას და მათთან ვერბალურ ურთიერთობას განიხილავენ, როგორც თავიანთი სამუშაოს მარგინალურ ასპექტს. CPT ხშირად გამხდარა მოწმე შემდეგი ფაქტების, რაც ამგვარი მიდგომისთვისაა დამახასიათებელი: აიძულებენ პატიმრებს, რომ დადგნენ კედლისაკენ სახით მიბრუნებულები, როცა ელოდებიან ციხის თანამშრომელს ან მნახველებს; მოსთხოვენ პატიმრებს, რომ დაწესებულებაში გადაადგილდნენ თავდახრილები, ზურგზე გადაჯვარედინებული ხელებით; თანამშრომლებს თავიანთი ხელკეტები დააქვთ თვალსაჩინოდ და ზოგჯერ გამომწვევადაც კი. ამგვარი პრაქტიკა აზრს მოკლებულია უსაფრთხოების თვალსაზრისით და ვერაფრით შეუწყობს ხელს თანამშრომლებსა და პატიმრებს შორის პოზიტიურ დამოკიდებულებას.

სასჯელაღსრულების დაწესებულების პერსონალის პროფესიონალიზმი მოითხოვს, რომ მათ შეეძლოთ პატიმრებთან ზომიერი და ჰუმანური ურთიერთობა და, ამავე დროს, ყურადღების გამახვილება უსაფრთხოების საკითხებსა და სანიმუშო წესრიგზე. ამ თვალსაზრისით სასჯელაღსრულების დაწესებულების მენეჯმენტი უნდა ახალისებდეს პერსონალს, ჰქონდეს ნდობის შეგრძნება და მოლოდინი, რომ პატიმრებს სურთ სათანადოდ მოქცევა. კონსტრუქციული და პოზიტიური ურთიერთობების ჩამოყალიბება პერსონალსა და პატიმრებს შორის არა მხოლოდ შეამცირებს არასათანადო მოპყრობის რისკს, არამედ გააუმჯობესებს კონტროლსა და უსაფრთხოებას. სამაგიეროდ, ეს სასჯელაღსრულების დაწესებულების პერსონალის მუშაობას გახდის მეტად ნაყოფიერს.

პერსონალსა და პატიმართა შორის პოზიტიური ურთიერთობის უზრუნველყოფა დიდად არის დამოკიდებული ასევე შესაბამისი რაოდენობის თანამშრომელთა ყოლაზე დაკავების ტერიტორიებსა და პატიმართა მიერ თავიანთი საქმიანობისათვის გამოყენებულ ადგილებში. CPT-ის დელეგაციებს ხშირად აღმოუჩენიათ, რომ ეს ასე არ არის. მთლიანად პერსონალის შემადგენლობის სიმცირე და/ან სპეციფიკური პერსონალის ნაკლებობა, რაც ამცირებს პატიმრებთან პირდაპირი კონტაქტის შესაძლებლობას, რასაკვირველია, შეაფერხებს პოზიტიური ურთიერთობების განვითარებას; უფრო ზოგადად კი, შექმნის საფრთხის შემცველ გარემოს როგორც პერსონალისათვის, ასევე პატიმართათვის.

ასევე აღსანიშნავია, რომ იქ, სადაც პერსონალის შემადგენლობა არ არის საკმარისი, ხშირად იქნება საჭირო დამატებითი შრომა დაწესებულებაში უსაფრთხოების საბაზო დონისა და რეჟიმის განხორციელების შესანარჩუნებლად. არსებულმა ვითარებამ, შესაძლოა, მარტივად გამოიწვიოს თანამშრომელთა სტრესის მაღალი დონე და ვადამდელი გამოფიტვა, რაც გააღრმავებს დამაბულობას, ისედაც რომ ახასიათებს სასჯელაღსრულების დაწესებულებას.

ძალადობა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში

27. ზრუნვის ვალდებულება, რომელიც აკისრია სასჯელაღსრულების დაწესებულების პერსონალს მის პასუხისმგებლობაში მყოფი პირების მიმართ, მოიცავს მათ დაცვასაც სხვა თანამობინადრეთაგან, ვისაც მათი დაზიანება სურს. სინამდვილეში, ძალადობის შემთხვევები პატიმართა შორის ხშირი შემთხვევაა სასჯელაღსრულების ყველა სისტემაში; იგი მოიცავს გარემოებათა ფართო სპექტრს დაწყებული სქესობრივი ძალადობის შეუმჩნეველი ფორმებიდან, დამთავრებული სრულიად ცხადი დაშინებებითა და სერიოზული ფიზიკური შეტაკებებით.

სასჯელაღსრულების დაწესებულების შიდა ძალადობის ფენომენის დასაძლევად საჭიროა, პერსონალი იმგვარად იყოს განაწილებული (რიცხოვნობის ჩათვლით), რომ იყენებდეს მის ძალაუფლებას და ასრულებდეს საზედამხედველო მოვალებებს სათანადო დონეზე. ციხის პერსონალი უნდა რეაგირებდეს საფრთხის ნიშნებზე და იყოს, ერთი მხრივ, გადამწყვეტი, ხოლო მეორე მხრივ, სათანადოდ ნასწავლი, რომ ერთვებოდეს სიტუაციაში, როცა საჭიროა. ამ კონტექსტში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება პერსონალსა და პატიმრებს შორის პოზიტიური ურთიერთობის არსებობას, რაც დაეფუძნება უსაფრთხო ზედამხედველობისა და მოვლის გაგებას. ეს კი ბევრადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად ფლობს პერსონალი პიროვნებათაშორის ურთიერთობის უნარებს. გარდა ამისა, მენეჯმენტი სრულად უნდა იყოს მზად, რომ მხარი დაუჭიროს თანამშრომლებს მათი ძალაუფლების განხორციელებაში. ასევე ძალიან საჭირო იქნება წარმოქმნილი ვითარების კონკრეტულ მახასიათებლებზე მორგებული უსაფრთხოების განსაკუთრებული ზომების მიღება (ძებნის ეფექტიანი პროცედურების ჩათვლით); თუმცა, ამგვარი ზომები ვერასოდეს იქნება ზემოთ ჩამოთვლილ ძირითად ვალდებულებებზე მეტი. ამასთანავე, სასჯელაღსრულების სისტემა საჭიროებს პატიმართა სათანადო კლასიფიკაციისა და განაწილების საკითხის გადაწყვეტას.

პატიმრები, რომლებიც ექვმიტანილები არიან ან სასჯელს იხდიან გაუპატიურებისათვის, სხვა პატიმრების მხრიდან თავდასხმის განსაკუთრებით მაღალი რისკის ქვეშ არიან. ამგვარი ფაქტების აღმოფხვრა ყოველთვის ურთულესი გამოწვევა იქნება. გამოსავალი, რომელსაც ხშირად მიმართავენ, არის ამგვარი პატიმრების განცალკევება დანარჩენ პატიმართაგან. თუმცა, მათ, შესაძლოა, ძვირი გადაიხადონ თავიანთი შედარებითი უსაფრთხოებისათვის იმ თვალსაზრისით, რომ მეტად შეზღუდული ექნებათ საქმიანობა, რაც სასჯელაღსრულების დაწესებულების ჩვეულებრივ რეჟიმში დასაშვები იქნებოდა. მეორე მიდგომა ითვალისწინებს გაუპატიურებაში ბრალდებული ან მსჯავრდებული პატიმრების გაფანტვას სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში. თუ ამგვარ მიდგომას მიჰყვებიან, მაშინ გარანტირებული უნდა იყოს ამგვარ პატიმართა ჩვეულებრივ საკნებში სათანადო ინტეგრაციისათვის აუცილებელი გარემოს შექმნა; კერძოდ, სასჯელაღსრულების დაწესებულების პერსონალი მართლაც მთელი თავდადებით მტკიცედ უნდა უმკლავდებოდეს შუღლისა და დევნის ნებისმიერ გამოვლინებას. მესამე გზა კი არის ამგვარ პატიმართა გადაყვანა სხვა დაწესებულებაში და, პარალელურად, ზომების მიღება, რათა არ გამჟღავნდეს მათი დანაშაულის ხასიათი. თითოეულ ამ გზას აქვს თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები და CPT არ ესწრაფვის რომელიმე გამზადებული მიდგომის მხარდაჭერას მეორის საწინააღმდეგოდ. რასაკვირველია, გადაწყვეტილება იმის შესახებ, თუ რომელი მიდგომის გამოყენება უფრო უპრიანია, დამოკიდებულია თითოეული საქმის კონკრეტულ გარემოებებზე.

სასჯელაღსრულების დაწესებულების გადატვირთულობა

28. სასჯელაღსრულების დაწესებულების გადატვირთვის ფენომენი კვლავ დამლუპველად მოქმედებს პენიტენციურ სისტემაზე მთელს ევროპაში და სერიოზულად არყევს მცდელობებს, გაუმჯობესდეს თავისუფლების აღკვეთის პირობები. სასჯელაღსრულების დაწესებულების გადატვირთვის უარყოფით მხარეებზე უკვე ხაზგასმით აღინიშნა ძველ საერთო ანგარიშებში¹. რამდენადაც CPT-ს საქმიანობა გაფართოვდა ევროპის კონტინენტის მასშტაბით, კომიტეტმა გამოავლინა პატიმრობის ძალიან მაღალი დონე და, შედეგად, სასჯელაღსრულების დაწესებულებების გადატვირთვა. ის ფაქტი, რომ სახელმწიფო თავის ბევრ მოქალაქეს ატყვევებს, დამაჯერებლად ვერ აიხსნება დანაშაულის მაღალი დონით. ამაში გარკვეული წვლილი მიუძღვის სამართალდამცავთა და მართლმსაჯულების წარმომადგენლების ზოგად თვალთახედვას.

ამ ვითარებაში გამოსავალი არ არის სასჯელაღსრულების დაწესებულებებზე მეტი ფულის დახარჯვა. ამის ნაცვლად, გადასახედია არსებული კანონმდებლობა და პრაქტიკა, რომელიც ეხება წინასწარ პატიმრობას და არასაპატიმრო ღონისძიებებს. სწორედ ამ მიდგომას უჭერს მხარს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციაც #ლ(99)22 სასჯელაღსრულების დაწესებულების გადატვირთულობასა და სასჯელაღსრულების დაწესებულების ბინადართა სიჭარბის შესახებ. CPT იმედოვნებს, რომ ამ მნიშვნელოვან ტექსტში დასახულ პრინციპებს ნამდვილად მიმართავენ წევრი სახელმწიფოები; ამ რეკომენდაციის განხორციელება კი იმსახურებს ევროპის საბჭოს მხრიდან ყურადღებით მონიტორინგს.

¹ მე-2 საერთო ანგარიში – CPT/Inf(92)3, პუნქტი 4 და მე-7 საერთო ანგარიში – CPT/Inf (97) 10, პუნქტი 12-15

დიდი ზომის საერთო სამინებლები

29. მთელ რიგ ქვეყნებში, სადაც CPT მიემგზავრება, კერძოდ, ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპაში, ბინადართა საცხოვრებელი ხშირად შედგება დიდი ზომის საერთო სამინებლისაგან, სადაც ყოველდღიურად ყველა პატიმარი სარგებლობს ყველა საშუალებით. ამ საშუალებათა შორისაა: სამილე და საცხოვრებელი ტერიტორია, ასევე სანიტარული საშუალებები. CPT ეწინააღმდეგება საცხოვრისის ამგვარად მოწყობის თვით პრინციპს დახურული ტიპის დაწესებულებებში და ეს წინააღმდეგობა განმტკიცდა მაშინ, როცა ხშირ შემთხვევაში აღმოჩნდა, რომ საერთო სამინებლებში პატიმრები არიან ძალიან ვიწროდ და არახელსაყრელ პირობებში. ეჭვი არაა, რომ სხვადასხვა ფაქტორი – მათ შორის, კულტურული – განაპირობებს მრავალადგილიანი საცხოვრებლის მჯობინებას ინდივიდუალურ საკნებთან შედარებით. თუმცა, ცოტა რამ თუ ითქმის იმგვარ საცხოვრისთა გასამართლებლად – და ბევრი საწინააღმდეგოდ – სადაც ათეულობით პატიმარი ცხოვრობს და იძინებს ერთად ერთ სამინებელში.

დიდი ზომის სამინებლებს აუცილებლად თან ახლავს პატიმართა პირადი ცხოვრების ნაკლებობა მათ ყოველდღიურ ცხოვრებაში. მეტიც, დამუქრებისა და ძალადობის რისკი უფრო მაღალია. საცხოვრებლის ამგვარად მოწყობა მიდრეკილია დამნაშავეს სუბკულტურის განვითარების ზრდისაკენ და ხელს უწყობს კრიმინალური ორგანიზაციების შეკვრას. ისინი ასევე ზედმიწევნით რთულს, თუ შეუძლებელს არა, ხდის კონტროლს შესაბამისი პერსონალისათვის. უფრო კონკრეტულად რომ ვთქვათ, ციხეში არეულობის შემთხვევაში, ძნელი იქნება თავის არიდება მნიშვნელოვანი ძალის გამოყენებისათვის გარედან ჩარევის დროს. ამგვარი საცხოვრისის შემთხვევაში ასევე სრულიად ფუჭი ხდება ცაკეულ პატიმართა სათანადოდ განთავსებაზე ფიქრი, რაც დაეფუძნებოდა შემთხვევების რისკისა და საჭიროებების შეფასებას. ყველა ეს პრობლემა მეტად მძაფრდება, როცა პატიმართა რიცხვი სცდება ნორმით გათვალისწინებულ ზღვარს; მეტიც, ამგვარ ვითარებაში ხშირად სავალალო მდგომარეობამდე მიდის კომუნალური საშუალებების გადამეტებული გამოყენება, როგორიცაა აბაზანა ან საპირფარეშო და არასაკმარისი ვენტილაცია.

ამდენად, CPT-მ ხაზგასმით უნდა აღნიშნოს, რომ გადადის დიდი ზომის სამინებლებიდან უფრო პატარა ზომის საცხოვრებელ ოთახებზე, რასაც თან ახლავს შესაბამისი ზომების მიღება იმის უზრუნველსაყოფად, რომ პატიმრებმა დღის უმეტესი ნაწილი გაატარონ სხვადასხვა ტიპის მიზანმიმართულ საქმიანობაში საცხოვრებელი ოთახის მიღმა.

ბუნებრივი სინათლისა და სუფთა ჰაერის ხელმისაწვდომობა

30. CPT-ს ხშირად უნახავს, რომ საკნის ფანჯარაზე აკრულია რკინის დარაბები, გისოსები ან ფირფიტები, რაც პატიმრებს ართმევს დღის სინათლეზე ხელმისაწვდომობას და არ ატარებს სუფთა ჰაერს ოთახში. ეს, განსაკუთრებით, დამახასიათებელია წინასწარი პატიმრობისათვის განკუთვნილი დაწესებულებებისათვის. CPT სრულად იზიარებს, რომ ამგვარ დაწესებულებებში საჭიროა უსაფრთხოების განსაკუთრებული ზომების მიღება შეთქმულებებისა და/ან სისხლის სამართლებრივი საქმიანობის თავიდან ასაცილებლად. თუმცა, ამგვარი ზომების გამოყენება უფრო გამონაკლისი უნდა იყოს, ვიდრე წესი. აქ იგულისხმება, რომ

შესაბამისმა ხელისუფლებებმა უნდა განიხილონ თითოეული პატიმრის შემთხვევა, რათა განსაზღვრონ, რამდენად გამართლებულია უსაფრთხოების განსაკუთრებული ზომების მიღება მის შემთხვევაში. მეტიც, მაშინაც კი, როცა ამგვარი ზომები საჭიროა, ის არ უნდა მოიცავდეს პატიმრისათვის დღის სინათლისა და სუფთა ჰაერის შეზღუდვას. ორივე მათგანი სიცოცხლის უმთავრესი ელემენტებია, რომლით სარგებლობის უფლებაც ყველა პატიმარს აქვს. მეტიც, ამ ელემენტთა ნაკლებობა წარმოშობს დაავადებათა, კერძოდ კი ტუბერკულოზის, გავრცელებისათვის ხელსაყრელ პირობებს.

CPT აღიარებს, რომ კარგი საცხოვრებელი პირობების შექმნა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში შეიძლება ძალიან ძვირი სიამოვნება იყოს და ბევრ ქვეყანაში მათ გაუმჯობესებას ხელს უშლის სახსრების ნაკლებობა. თუმცა, პატიმართა საცხოვრებელ ადგილებში ფანჯრებიდან რკინის მოწყობილობების მოხსნა (და შესაფერისი დიზაინის, უსაფრთხოების ალტერნატიული საშუალებების გამოყენება იმ გამონაკლის შემთხვევებში, როცა ეს გარდაუვალია) მნიშვნელოვან ინვესტიციას არ უნდა საჭიროებდეს, ამავე დროს, ეს უდიდეს სარგებლობას მოუტანდა ყველას.

გადამდები დაავადებები

31. მთელ რიგ ევროპულ ქვეყნებში ჯანმრთელობის დაცვასთან დაკავშირებულ მთავარ პრობლემად იქცა გადამდებ დაავადებათა გავრცელება, კერძოდ კი, ტუბერკულოზის, ჰეპატიტისა და აივ/შიდსის ინფექციის. ეს დაავადებები იქცა დრამატულ პრობლემად სასჯელაღსრულების ზოგიერთი სისტემისათვის, რაც მთლიანობაში მთელ მოსახლეობაზე ახდენს გავლენას. ამასთან დაკავშირებით, CPT არაერთხელ გახდა იძულებული, გამოეხატა სერიოზული შეშფოთება ამ პრობლემის აღკვეთის მიზნით გატარებული ზომების არაადეკვატურობის გამო. მეტიც, მატერიალური პირობები, რომლებშიც პატიმრები იმყოფებიან, ხშირად იმგვარია, რომ მხოლოდ ხელს უწყობს ამ დაავადებათაA გავრცელებას.

CPT-თვის ცნობილია, რომ ეკონომიკური სირთულეების პერიოდში – რაც დღესდღეობით ბევრ ქვეყანაში გამოვლინდა, სადაც კი CPT-ს ვიზიტი ჰქონდა – რაღაც “მსხვერპლშეწირვაა”, მათ შორის, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში. თუმცა, მიუხედავად არსებული სირთულეებისა ნებისმიერ მოცემულ ვითარებაში, პირისათვის თავისუფლების აღკვეთასაცოველთვის მოჰყვება მასზე ზრუნვის ვალდებულება, რაც მოითხოვს პრევენციის, შემოწმებისა და მკურნალობის ეფექტიანი მეთოდების გამოყენებას. ამ ვალდებულების შესრულება საჯარო ხელისუფლებებისათვის ყველაზე მეტად საშური, როცა საქმე ეხება სიცოცხლისათვის საშიში დაავადებების მკურნალობას.

გამოკვლევების თანამედროვე მეთოდების გამოყენება, მედიკამენტებითა და შესაბამისი მასალებით რეგულარული მომარაგება, ისეთ თანამშრომელთა გამოყოფა, რომლებიც უზრუნველყოფენ, რომ პატიმარმა დანიშნული მედიკამენტები მიიღოს სათანადო დოზით და სწორი ინტერვალებით, საჭიროების შემთხვევაში სპეციალური დიეტის უზრუნველყოფა – ეს ელემენტები შეადგენს ზემოთ დასახელებული დაავადებების აღკვეთისა და პატიმართათვის სათანადო მოვლის უზრუნველყოფის ეფექტიანი სტრატეგიის კომპონენტებს. ამის მსგავსად, გადამდები დაავადებებით ინფიცირებულ პატიმართა საცხოვრებელში მატერიალური პირობები უნდა

შეესაბამებოდა მათი ჯანმრთელობის გაუმჯობესებისათვის საჭირო პირობებს, ბუნებრივი სინათლისა და კარგი ვენტილაციის გარდა, სავალდებულოა საკმარისი ჰიგიენის უზრუნველყოფა და გადატვირთვის გამორიცხვა.

გარდა ამისა, შესაბამისი პატიმრები არ უნდა გამოეყონ დანარჩენ ბინადრებს, თუ ეს არ არის მკაცრად მოთხოვნილი სამედიცინო ან სხვა საფუძველზე. ამასთან დაკავშირებით, CPT-ს სურს განსაკუთრებით აღნიშნოს, რომ მხოლოდ აივ/შიდსით ინფიცირებულ პატიმართა განცალკევებას არ აქვს გამართლება სამედიცინო თვალსაზრისით.

ამ საკითხებზე არასწორი წარმოდგენების გასაფანტად, ეროვნული ხელისუფლებები ვალდებული არიან, უზრუნველყონ შესაბამისი საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელება გადამდებ დაავადებათა შესახებ როგორც პატიმრებისათვის, ასევე სასჯელაღსრულების დაწესებულების პერსონალისათვის. ამგვარი პროგრამები უნდა შეეხებოდეს დაავადებათა გადადებისა და თავის დაცვის საშუალებებს, ასევე ადეკვატური პრევენციული ზომების მიღებას. უფრო კონკრეტულად რომ ვთქვათ, უნდა ხაზი გაესვას აივ/შიდსით ან B/წ ჰეპატიტებით ინფიცირების რისკს სექსუალური კონტაქტისა და ინტრავენური ნარკოტიკების მიღების გზით და განიმარტოს ორგანიზმში სითხის შემცველობის როლი აივ/შიდსის და ჰეპატიტის ვირუსების მატარებელთათვის.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ნებისმიერი სამედიცინო შემოწმების დროს პატიმარს უნდა მიეწოდოს შესაბამისი ინფორმაცია და ჩაუტარდეს კონსულტაცია დადებითი შედეგების შემთხვევაში. გარდა ამისა, აქსიომაა ის, რომ პატიენტთან დაკავშირებული ინფორმაცია დაცული უნდა იყოს სამედიცინო კონფიდენციალობის პრინციპით. თავისთავად ცხადია, რომ ნებისმიერი ჩარევა ამ სფეროში დასაშვებია მოლოდინ შესაბამისი პირის ინფორმირების შემდეგ მისივე თანხმობით.

გარდა ამისა, ზემოთ დასახელებულ დაავადებათა კონტროლი რომ ეფექტიანი იყოს, აუცილებელია, ქვეყანაში ამ სფეროში დაკავებული ყველა სამინისტრო თუ ორგანიზაცია მოქმედებდეს რაც შეიძლება კოორდინირებულად. ამ თვალსაზრისით, CPT-ს სურს ხაზი გაუსვას იმას, რომ გარანტირებული უნდა იყოს გათავისუფლების შემდეგ მკურნალობის გაგრძელება².

განსაკუთრებული უსაფრთხოების ერთეულები

32. ყველა ქვეყანაში იქნება გარკვეული რაოდენობის პატიმარი, რომლებიც მიჩნეულნი არიან უსაფრთხოებისათვის განსაკუთრებული რისკის მქონე პატიმრებად და საჭიროებენ თავისუფლების აღკვეთის განსაკუთრებულ პირობებს. უსაფრთხოების მომეტებული რისკი შეიძლება შეფასდეს ჩადენილი დანაშაულის ხასიათის მიხედვით, სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში პატიმრის ცხოვრების სირთულეებზე რეაგირების მიხედვით, მათი ფსიქოლოგიური/ფსიქიატრიული მდგომარეობის მიხედვით. პროპორციულად პატიმართა ეს ჯგუფი შეადგენს (ან, სულ მცირე, უნდა

² იხ. აგრეთვე “ჯანმრთელობის დაცვა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში”, თავი “გადამდები დაავადებები”.

შეადგენდეს, თუ კლასიფიკაციის სისტემა დამაკმაყოფილებლად მუშაობს) სასჯელადსრულების დაწესებულების მთელი პოპულაციის ძალიან მცირე ნაწილს. თუმცა, ეს ის ჯგუფია, რომელიც ყველაზე მეტად აწუხებს CPT-ს, რამდენადაც მათ მიმართ განსაკუთრებული ზომების მიღებამ, შესაძლოა, გაზარდოს არასათანადო მოპყრობის რისკი.

უსაფრთხოებისთვის მომეტებული რისკის მქონე პატიმრები თავისუფლების აღკვეთის ადგილის ფარგლებში უნდა სარგებლობდნენ შედარებით მსუბუქი რეჟიმით, კომპენსაციის სახით, მათთვის მძიმე პატიმრობის გამო. კერძოდ, მათ უნდა მიეცეთ საშუალება, შეხვდნენ თავიანთ მეგობარ პატიმრებს და აირჩიონ სასურველი საქმიანობა. განსაკუთრებული ძალისხმევა უნდა დაიხარჯოს მომეტებული უსაფრთხოების ერთეულებში კარგი შიდა ატმოსფეროს ჩამოყალიბებაზე. ამის მიზანია პოზიტიური ურთიერთობების ჩამოყალიბება პერსონალსა და პატიმრებს შორის. ეს შედის არა მარტო აღნიშნული ერთეულის ბინადართა მიმართ ჰუმანური მოპყრობის ინტერესებში, არამედ პერსონალის უსაფრთხოების, ეფექტიანი კონტროლისა და უსაფრთხოების დაცვის ინტერესებშიც.

საქმიანობათა სერიოზული პროგრამის არსებობა ძალიან მნიშვნელოვანია – შესაძლოა, უფრო მეტადაც – მომეტებული უსაფრთხოების ერთეულებში, ვიდრე ჩვეულებრივ დაწესებულებებში. ეს შეიძლება მნიშვნელოვნად დაუპირისპირდეს ამგვარი ერთეულის დამღუპველ ზეგავლენას პატიმრის პიროვნულობაზე. საქმიანობები უნდა იყოს რაც შეიძლება მრავალფეროვანი (განათლება, სპორტი, პროფესიული სწავლება და ა.შ.). რაც შეეხება მუშაობას, ცხადია, უსაფრთხოების მოსაზრებიდან გამომდინარე, ბევრი ტიპის სამუშაო აკრძალული იქნება ამგვარ ერთეულებში, ვიდრე ეს არის ჩვეულებრივ დაწესებულებებში. მიუხედავად ამისა, ეს იმას არ უნდა ნიშნავდეს, რომ პატიმრებს სთავაზობდნენ მხოლოდ მოსაწყენ და უინტერესო სამუშაოს.

ცხადია, აქსიომაა ის, რომ პატიმრებს უსაფრთხოების სპეციალური რეჟიმი არ უნდა შეეხოთ იმაზე მეტ ხანს, ვიდრე ეს აუცილებელია უსაფრთხოების მიზნებიდან გამომდინარე. ეს პრინციპი ითხოვს განთავსების შესახებ გადაწყვეტილების რეგულარულ გადასინჯვას. ამგვარი შემოწმება ყოველთვის უნდა დაეფუძნოს პატიმრის ინდივიდუალურ გრძელვადიან შეფასებას ამგვარი შეფასების ჩატარებაში გაწვრთნილი სპეციალური თანამშრომლების მიერ. მეტიც, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, პატიმრებს სრულად უნდა მიეწოდოთ ინფორმაცია მათი განთავსების მიზეზების შესახებ და, საჭიროების შემთხვევაში, ერთგვარი ცვლილებების შესახებაც. ეს, ინტერ ალია, შესაძლებლობას მისცემს მათ, ეფექტიანად გამოიყენონ ის საშუალებები, რაც ამ გზაზე გაიყვანს.

უვადო და ხანგრძლივი პატიმრობა

33. ბევრ ევროპულ ქვეყანაში გაიზარდა იმ პატიმართა რაოდენობა, რომელთაც მისჯილი აქვთ უვადო ან გრძელვადიანი პატიმრობა. თავიანთი ზოგიერთი ვიზიტის დროს, CPT-მ შენიშნა, რომ მათი მდგომარეობა მატერიალური პირობების, საქმიანობებისა და ადამიანური კონტაქტების თვალსაზრისით, მთლად სახარბიელო ვერაა. მეტიც, ბევრ ასეთ პატიმარს დაწესებული ჰქონდა გარკვეული შეზღუდვები, ვითომცდა, გრძელვადიანი პატიმრობისათვის დამახასიათებელი მაგნე ეფექტის შესამცირებლად. ამგვარი შეზღუდვების მაგალითებია: ციხის დანარჩენ ბინადართაგან მუდმივი განცალკევება, ხელბორკილების დადება საკნიდან გამოყვანისას, სხვა პატიმრებთან ურთიერთობის აკრძალვა და მნახველთა ვიზიტების შეზღუდვა. CPT ვერ ხედავს ამგვარი შეზღუდვების გამოყენების საფუძველს ყველა მსჯავრდებულისათვის ინდივიდუალური რისკის შეფასების გარეშე, რომელიც, შესაძლოა, არსებობდეს ან არც არსებობდეს.

შესაბამის პატიმრებს უნდა ჰქონდეთ მიწვდომა მრავალგვარ მიზანმიმართულ საქმიანობაზე (სასურველია, თუ სამუშაო იქნება პროფესიული; განათლება, სპორტი, რეკრეაციული საქმიანობები). მეტიც, მათ უნდა შეეძლოთ გარკვეულწილად თავად აირჩიონ, როგორ გაატარონ დრო და, ამდენად, გაეზარდოთ ავტონომიურობისა და პირადი პასუხისმგებლობის შეგრძნება. დამატებითი ნაბიჯები უნდა გადაიდგას იმისათვის, რომ პატიმრობის პერიოდს გარკვეული აზრი დაემატოს; კერძოდ, ამგვარ პატიმართა დახმარების მნიშვნელოვანი ელემენტებია პატიმრობის ინდივიდუალური გეგმის შეთავაზება და სათანადო ფსიქო-სოციალური მხარდაჭერა მსჯავრდების პერიოდთან შესაგუებლად და, როცა დრო მოვა, გათავისუფლებისათვის მოსამზადებლად. მეტიც, გრძელვადიანი პატიმრებისათვის დაწესებულებაში ყოფნის ნეგატიური ეფექტი ნაკლებად გამოხატული იქნება და ისინი უკეთ მოემზადებიან გათავისუფლებისათვის, თუ მათ მიეცემათ საშუალება, შეინარჩუნონ კავშირი გარე სამყაროსთან.